

Datum: 16.07.2026

Medij: Radar

Rubrika bez naslova

Autori: Luka Benčik

Teme: Svetska banka

Napomena:

Površina: 1574

Naslov: Stvarna briga ili baš ih briga za penzionere

Strana: 41,42,43

Ekonomija na radaru

ZAŠTO JE NEMAČKA NAUMILA DA REFORMIŠE PENZIJSKI SISTEM,
DOK SRBIJA TO STALNO ODLAŽE

Stvarna briga ili baš ih briga za penzionere

Dok kancelar Merc upozorava da će bez reformi doprinosi za penzijsko osiguranje rasti, a primanja penzionera realno padati, Vučić im najavljuje jednokratnu pomoć baš uoči izbora i pritom čuva strukturno prilično iscrpljen sistem. Razlika u ta dva pristupa nije samo finansijska

Luka Benčik

NEMAČKA KOMISIJA ZA starosno osiguranje predala je krajem juna kancelaru Fridrihu Mercu i ministarki rada Berbel Bas izveštaj sa 33 preporuke za reformu penzionog sistema. Oni su taj dokument preuzeli kao celinu – nisu birali popularne mere i ostavljali nepopularne za bolja vremena. Bez reforme, upozorio je Merc, doprinosi bi rasli, a nivo penzija opadao. Bas je to ocenila kao scenario koji „nije opcija“ i vladajuća koalicija se početkom jula obavezala da do kraja godine usvoji novi paket mera.

Pritom, Nemačka nije zemlja čijem penzijskom sistemu pretil kolaps, jer on funkcioniše, penzije se isplaćuju, institucije postoje i rade svoj posao. A rešila je da ga reformiše jer vidi kuda demografija vodi i ne želi da čeka dokaze u obliku krize. U isto vreme Srbija čuva sistem koji je strukturno iscrpljen, a razlika između ta dva pristupa nije samo finansijska.

Pay-as-you-go sistem počiva na pretpostavci koja eksplicitno nije ugrađena u zakon, ali je fundament svega – da će uvek biti dovoljno aktivnih radnika koji finansiraju tekuće penzionere. Dok ta pretpostavka „drži vodu“, sistem je efikasan i socijalno pravedan. U suprotnom nastaju problemi i oni vremenom postaju sve veći.

Srpska demografska slika nije nimalo ružičasta. Između 2015. i 2024. broj stanovnika smanjen je sa 7,1 na nepunih 6,6 miliona, a prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, srednji očekivani scenario predviđa dalji pad do 2052. na samo 5,22 miliona. U 2023. i 2024. rađalo se oko 60.800 živorođenih beba godišnje, najmanje još od Drugog

U Nemačkoj političari znaju da će platiti političku cenu ako problem ne reše. U Srbiji i o toj ceni odlučuje jedan čovek, ali ne Relja Ognjenović, direktor Fonda PIO

svetskog rata, dok je umiralo skoro 97.000 osoba godišnje. Prema podacima iz *UN World Population Prospects* za 2024, stopa ukupnog fertiliteta u Srbiji je godinu ranije bila 1,61 dece po svakoj ženi, a ispod praga obnavljanja generacija od 2,1 pala je još 1956. Radno sposobno stanovništvo je od 2010. do 2024. smanjeno sa 4,9 na ispod 4,1 milion, od kojih je, prema zvaničnim podacima, zaposleno nešto više od 2,3 miliona stanovnika, tako da sada ima manje od jednog i po zaposlenog na svakog od oko 1,66 miliona penzionera. Uz to, Svetska banka procenjuje da je u tom periodu emigriralo 14 odsto ukupnog stanovništva, što Srbiju svrstava u gornji decil po intenzitetu emigracije u Evropi.

Ono što čini ovu situaciju posebno zahtevnom jeste nedavna konstatacija profesora Mihaila Arandarenka da cen-

Datum: 16.07.2026

Medij: Radar

Rubrika: bez naslova

Autori: Luka Benčik

Teme: Svetska banka

Napomena:

Površina: 1574

Naslov: Stvarna briga ili baš ih briga za penzionere

Strana: 41,42,43

Ekonomija na radaru

tralni problem srpskog penzijskog sistema nije finansijska održivost. Sistem će preživeti kao institucija. Centralni problem je adekvatnost. Sve veći broj penzionera primaće iznose koji ne obezbeđuju dostojanstven život iznad linije siromaštva. Razlika između opstanka forme i ispunjenja svrhe tiha je razlika i upravo zato politički nevidljiva.

U 2014. fiskalni deficit Srbije dostigao je rekordni nivo, a MMF ga je u svojim zvaničnim dokumentima procenio na 6,6 odsto BDP-a, dok je prema podacima Ministarstva Srbije bio 5,9 procenata. Javni dug je naglo narastao i MMF je stendbaj aranžman od 1,2 milijarde evra uslovio paketom mera, čiji je cilj bio da se deficit obori na tri odsto BDP-a. Osnovica za plate u javnom sektoru linearno je umanjena za 10 odsto, uz izuzetak za zarade niže od 25.000 dinara.

Paralelno je, od decembra 2013, na snazi bio i progresivni „solidarni porez“ sa stopama od 20 i 25 odsto na više razrede prihoda. Zajedno sa platama u javnom sektoru značajno su smanjene i penzije manje od 25.000 dinara, tako da se efektivna stopa umanjenja kretala u rasponu od nula do 19,4 odsto, zavisno od visine penzije. Udeo plata u javnom sektoru za samo godinu dana, između 2014. i 2015, smanjen je sa 11,7 na 8,3 odsto BDP-a

Mere fiskalne konsolidacije iz 2014. bile su nužne, ali ne i dovoljne. Rešile su problem koji je bio vidljiv poveriocima u kratkom roku i nisu dotakle problem koji je vidljiv demografima na dugi rok. Jednokratnim smanjenjem plata u javnom sektoru i penzija nije reformisan penzioni sistem. Ceo program sveo se na fiskalnu anesteziju, primenu uz gromoglasno odobravanje poverilaca, uz retoriku nužnosti i uz prećutnu pretpostavku da će se strukturno pitanje rešiti u boljem trenutku. Bolji trenutak nije iskorišćen. Bar ne do sada.

Nemačka demografija nije bitno drugačija od srpske. Procenjuje se da će od 2024. do 2050. koeficijent zavisnosti starih (odnos broja lica starijih od 65 godina i radno sposobnog stanovništva od 16 do 64 godine) porasti sa 34 na 51 odsto. Broj radnika po penzioneru je za tri decenije, od 1992. do 2022, pao sa 2,7 na dva, a procenjuje se da će do 2030. pasti na 1,5. Ono što je kvalitativno drugačije jeste institucionalni odgovor na tu projekciju.

Komisija od trinaest eksperata formulisala je strukturne mere. Penzijska starost vezuje se za demografske projekcije automatskom formulom dva prema jedan: na sva-

Svaki diplomirani radnik koji u dvadesetim napusti Srbiju narednih 35-40 godina penzione doprinose uplaćivače u nemački, austrijski ili švajcarski fond, tako da će sistemi drugih zemalja finansirati svoju starost delom iz tog rada

ku dodatnu godinu očekivanog životnog veka, radnici rade osam, a penziju primaju četiri meseca duže. Prema trenutnim demografskim projekcijama, to starosnu granicu za odlazak u penziju u periodu između 2031. i 2041. povećava sa 67 na 67,5 godina, a do 2051. na 68 godina. Ovaj mehanizam eliminiše periodično *ad hoc* povećanje starosne granice kao politički čin i pretvara ga u automatsku institucionalnu kalkulaciju koja nije predmet izbornog ciklusa.

Predlaže se i uvođenje još jednog obaveznog stuba penzijskog sistema.

U početku zaposleni će izdvajati 0,5 odsto, a kasnije dva procenta bruto zarade u novi penzioni fond, koji će taj novac investirati, nastojeći da ga oplodi.

Novi paket nisu baš svi dočekali sa oduševljenjem. Marsel Fračer, direktor Nemačkog instituta za ekonomska istraživanja iz Berlina, upozorio je da on neće rešiti problem rastućeg siromaštva u starosti, ni strukturnu nejednakost u akumulaciji prava i da predstavlja preveliko opterećenje mlađe generacije. Takve argumentovane kritike sprečavaju da se reforma predstavi kao već gotov model za implementaciju.

Ono što razlikuje nemačku i srpsku situaciju nije primarno fiskalni kapacitet. Razlika je više institucionalna i svodi se na sposobnost sistema da formira nezavisnu komisiju, da joj da mandat da saopšti građanima neugodnu istinu i da je pretoči u propise, kojima osnovni cilj neće biti rezultat na prvim narednim izvorima, a posle šta bude. S tim u vezi indikativno je i da MMF tek u poslednjem, trećem izveštaju iz maja o sprovođenju *Policy Coordination Instrument* aranžmana navodi da je Srbija objavila prvu aktuarsku analizu sopstvenog penzijskog sistema, dok je Nemačka komisija, s ekspertskim mandatom i javnim legitimitetom, na tome radila godinama.

Ni emigracija nije samo demografski fenomen. Prema istraživanju profesora Ognjena Radonjića i Mirjane Bobić, objavljenom 2021. u časopisu *International Migration*, direktni troškovi odliva mozgova iz Srbije iznose između 1,1 i 4,6 milijardi evra godišnje, zavisno od metodologije koja uračunava i oportunitetne troškove izgubljene produktivnosti. Doznake dijasporne iznose oko 4,9 milijardi evra godišnje, što donekle kompenzuje bruto gubitak, ali ne i strukturni.

Penzijska dimenzija emigracije se najređe pominje, a svaki diplomirani radnik koji napusti Srbiju u dvadesetim godinama nije samo izgubljen za

Broj radno sposobnog stanovništva je od 2010. do 2024. smanjen sa 4,9 na ispod 4,1 milion, od kojih je zvanično zaposleno nešto više od 2,3 miliona ljudi, tako da sada ima manje od jednog i po zaposlenog na svakog od oko 1,66 miliona penzionera

Datum: 16.07.2026

Medij: Radar

Rubrika: bez naslova

Autori: Luka Benčik

Teme: Svetska banka

Napomena:

Površina: 1574

Naslov: Stvarna briga ili baš ih briga za penzionere

Strana: 41,42,43

tekuće poreske prihode. Srbija je finansirala njegovo obrazovanje, a on će narednih 35 do 45 godina penzione doprinose uplaćivati u nemački, austrijski, švajcarski ili penzioni fond neke druge zemlje. Tako će „tuđi“ sistemi finansirati svoju starost delom iz tog rada. Zapadnobalkanske države u suštini izvoze buduće poreske obveznike, što javno obrazovanje čini neto subvencijom fiskalnih sistema drugih zemalja, u koje ti ljudi odlaze da rade.

Prema proceni Nemačkog Maršalovog fonda, svih šest zemalja Zapadnog Balkana rangirano je među svetske lidere po intenzitetu odliva mozgova. Srbija je 2020. usvojila Strategiju ekonomskih migracija od 2021. do 2027, ali bez merljivog fiskalnog efekta. A emigracija nije samo demografski fenomen. Ona je povratna sprema. Slabiji penzijski sistem i niže plate čine ostanak u zemlji manje atraktivnim. Odlazak kvalifikovanih radnika dalje slabi poresku bazu, a samim tim i penzijski sistem, a oslabljeni sistem generiše novi talas emigracije. Ova spirala nije prekinuta i zahteva artikulisani politički odgovor, koji vodi računa o uzrocima, a ne o simptomima problema.

Paradoksalno je da to što srpski penzijski sistem neće propasti u dogledno vreme predstavlja deo problema, jer bi ozbiljna pretnja kolapsa naterala političare da nešto hitno preduzmu. Tog imperativa nema ako sistem tiho i lagano gubi supstancu. A Fond PIO je izložen trostrukom pritisku, koji deluje simultano i koji se međusobno pojačava – prirodno starenje populacije, odliv radno sposobnih i odsustvo strukturne reforme. Nijedan od ta tri pritiska sam po sebi nije dovoljan za slom, ali sva tri zajedno garantuju postepeni pad njegovih performansi, koje će zvanična statistika moći da izmeri tek za nekoliko godina i tek tada će to postati politički problem.

Generacija koja danas ima između 35 i 45 godina ulazi u drugu polovinu radnog veka sa visokim udelom neformalne zaposlenosti i penzijskim sistemom koji ne može garantovati adekvatnost, jer to nije ni pokušao da definiše kao institucionalnu obavezu. UNICEF Srbija je u svojoj analizi eksplicitno preporučio regulatorne izmene koje bi podsticale dopunsku štednju. Za sada su male šanse da bilo ko promeni važeći sistem i da nekakvi vidovi dobrovoljnog penzionog osiguranja zamene zakonsku obavezu poslodavaca da za svoje zaposlene uplaćuju obavezne doprinose za penzijsko osiguranje u državni Fond PIO.

46,7
odsto

**prosečne zarade bile su
prosečne penzije u aprilu
2026, s tim što su 2022.
bile svega 42 odsto, a
pre 17 godina primanja
najstarijih su bila 62,3
odsto prosečne plate**

U međuvremenu, odnos između prosečnih penzija i zarada značajno je pogoršan na štetu najstarijih. Poređenja radi, 2009. prosečna penzija bila je 19.788 dinara ili 62,3 odsto neto prosečne plate, da bi posle mera fiskalne konsolidacije 2017. ona pala ispod 50 odsto, a pet godina kasnije na samo 42 odsto prosečnih primanja zaposlenih. Tek poslednjih nekoliko godina penzije su počele da rastu brže od plata i u aprilu su najstariji u proseku primili po 56.848 dinara ili oko 46,7 odsto od proseka zaposlenih, koji je tog meseca bio 121.805 dinara.

Šta bi suštinska reforma trebalo da podrazumeva u stručnim krugovima nije nepoznato i takve mere podrazumevaju vezivanje penzija za demografske projekcije, umesto da se političkim odlukama, bez stručne rasprave, povećava starosna granica za pensionisanje. Po mišljenju nekih eksperata, uz postojeće obavezno trebalo bi različitim stimulacijama proširiti bazu ljudi uključenih u sistem dobrovoljnog privatnog penzionog osiguranja, koji ne zavisi od volje političara.

Deo te reforme moglo bi da bude i drugačije oporezivanje rada, koje bi stimulisalo zaposlene da veći deo novca odvoje za penziono osiguranje. Sve to trebalo bi poveriti nezavisnoj komisiji eksperata, sa mandatom da formuliše dugoročne projekcije i preporuke. Nevolja je što čak i da se sve to uradi, nijednu preporuku te komisije ne bi imao ko da sprovede, jer Srbija trenutno nema institucionalni kapacitet za to.

U Nemačkoj su političari svesni da će platiti političku cenu ako problem ne reše. U Srbiji ih to ništa ne košta. Naprotiv, računaju da će zaraditi političke poene time što će tuđim, javnim novcem uskoro, nekako baš uoči dugo najavljivanih izbora, penzionerima isplatiti jednokratnu pomoć u rasponu od 20.000 do 35.000 dinara. To im je lakše, a očito su procenili da im se to više isplati nego da nađu sistemsko rešenje.

Generacijski ugovor postoji na papiru i ne dovodi se u pitanje njegova forma. Ona će svakako biti ispunjena, ali je pitanje koliko praznog prostora između te forme i sadržaja budući penzioneri mogu da apsorbuju pre nego što ta praznina postane za njih neizdrživa. A tek tada postaće neizdrživa i za političare na vlasti. Do tada gledaće da presipaju iz šupljeg u prazno. I zato nikoga ne treba da čudi što je od kraja jula 2012, kada su vlast preuzeli SNS i SPS, do maja ove godine javni dug Srbije uvećan 2,7 puta, sa 15,4 na 41,1 milijardu evra. ■

**Srbiju i Nemačku najviše
razlikuje sposobnost
sistema da formira
nezavisnu komisiju, da
joj da mandat da saopšti
građanima neugodnu
istinu i da je pretoči u
propise, kojima osnovni
cilj neće biti rezultat
na prvim narednim
izborima, a posle šta bude**

